

Mälardalens högskola
Akademin för hållbar samhälls- och teknikutveckling

Flickor med Asperger och lärares upplevelser av socialt samspel, lärarrollen och kompisrelationer

Frida Eriksson

C-uppsats i psykologi, HT 2010
Handledare: Jakob Eklund
Examinator: Anita Cvetkovic

Flickor med Asperger och lärares upplevelser av socialt samspel, lärarrollen och kompisrelationer

Frida Eriksson

Personer med Aspergers syndrom har svårigheter inom det sociala samspelet. De är intresserade av kompisrelationer men har svårt att behålla vänner. Det är viktigt att människor i skolmiljön innehar en förståelse för elever med Asperger. Tidigare forskning är nästintill enbart baserad på pojkar och den här undersökningen utgår ifrån flickor. En kvalitativ metod användes med semistrukturerade intervjuer. Deltagarna var fem flickor med diagnosen Aspergers syndrom eller drag av den i åldrarna 15-20 år och sex lärare som arbetar med flickorna. Av resultatet framkom att flickor med Asperger (1) behöver strukturerade lärare, (2) har svårigheter i det sociala samspelet och (3) har kompisrelationer. Samtliga flickor var eniga om att det var positivt att få en fastställd diagnos. Alla lärarna upplevde att lärarutbildningen var ofullständig avseende Aspergers syndrom. Undersökningen har förhoppningsvis bidragit med kunskap till personer som arbetar eller kommer att arbeta med dessa flickor i framtiden.

Keywords: Asperger syndrome, girls, structured teacher, friendship, social interaction

Inledning

Nästan all forskning om Aspergers syndrom är baserad på pojkar (Socialstyrelsen, 2010). I den här uppsatsen görs en undersökning om flickor med Aspergers syndrom. Närmare handlar det om flickorna och deras lärares upplevelser av skolan, socialt samspel och kompisar. Denna undersökning kommer förhoppningsvis att ge insikt från två olika perspektiv om hur flickornas skolsituation ser ut och kan bidra med kunskap till personer som arbetar eller kommer att arbeta med dessa människor i framtiden.

Med Aspergers syndrom menas att personer har svårigheter i ömsesidig social interaktion med monomana intressen, det vill säga starka ensidiga intressen för något, tvångsmässiga handlingar, avvikelser i icke verbal kommunikation och svårigheter med motoriken (Gillberg, 1999). Aspergers syndrom är en av fem diagnoser som ingår i autismspektrumstillståndet. Detta är ett uttryck för funktionsnedsättningar och ett samlingsnamn för flera olika diagnoser. De personer som har en diagnos inom autismspektrumstillståndet har svårigheter eller begränsningar inom det ömsesidiga sociala samspelet, kommunikationen och föreställningsförmågan, samt variation i intressen och beteenden (Socialstyrelsen, 2010). Enligt Wakabayashi et al. (2007) har personer inom autismspektrumstillståndet en lägre empati men högre systematisering än personer utan diagnosen.

I Sverige har omkring 15 000 barn och unga ett autismspektrumstillstånd och av dessa har ungefär 0,4-0,6 % Aspergers syndrom (Socialstyrelsen, 2010). Attwood (2008) anser att förekomsten av Aspergers syndrom varierar beroende på vilka diagnoskriterier man utgår ifrån. Det finns tre diagnoskriterier DSM-IV (APA), ICD-10 (WHO) och Gillberg och Gillbergs kriterier. Enligt Attwood stämmer Gillberg och Gillbergs kriterier bättre överens än

de övriga diagnoskriterierna med Aspergers ursprungliga beskrivning och begåvningsprofil hos barn som hänvisas till en utredning av Aspergers syndrom.

Aspergers syndrom är en form av autism, där personen är normalbegåvad (Socialstyrelsen, 2010). De symtom som skiljer sig mellan Aspergers syndrom och autism, är att personer med autism har en markant försening i den tidiga kognitiva och språkliga utvecklingen. Aspergers syndrom är nästintill identisk med högfungerande autism där den enda skillnaden är att personer med högfungerande autism har en sämre språklig förmåga än personer med Asperger.

Det förekommer även andra svårigheter eller begränsningar hos personer med Aspergers syndrom, som en sårbarhet att utveckla psykiska symtom som depressioner, ångest och anorexi, men även panikreaktioner, självskadande beteende och tvångsmässighet (Attwood, 2008; Dissanayake & Macintosh, 2006; Gillberg, 1999; Socialstyrelsen, 2010). Kalyva (2009) anser att tonårsflickor med Aspergers syndrom har mer ätstörningsproblem än flickor i liknande ålder utan diagnosen. Författarna D`Arrigo, Mazzone, Mugno, Ruta och Vitiello (2010) anser att tvång och tvångsmässiga symtom förekommer i större utsträckning hos barn och ungdomar med Aspergers syndrom än hos barn och ungdomar utan diagnosen.

Enligt Gillberg (1997) har mer än hälften av de personer som diagnostiseras med Aspergers syndrom tics. Begreppet tics är indelade i två grupper: motoriska och vokala tics. Vokala tics innebär ofrivilliga ljud, läten eller ord och motoriska tics betyder ofrivilliga sammandragningar i muskler, som blinkningar eller huvudskakningar. Gillberg anser att personer med Aspergers syndrom enbart har en av dessa två. Även motoriska problem förekommer med stela rörelsemönster som ter sig i svårigheter med automatisering av rörelser och koordination (Socialstyrelsen, 2010).

Många personer med Aspergers syndrom har även starka sidor, som hög allmän begåvning, speciella kunskaper, exceptionellt bra utantillminne, mekanisk läsförmåga, fotografiskt minne, uthållighet och noggrannhet (Gillberg, 1997).

Gillberg (1997) anser att orsakerna är okända till varför människor får Aspergers syndrom. I omkring hälften av fallen har den ärftliga faktorn en betydelse. De resterande fallen har uppkommit under andra hälften av fosterlivet, under nyföddhetsperioden eller första levnadsåren och orsakat skador eller funktionsstörningar i hjärnan. Enligt Gillberg (1999) finns det oftast minst en förälder till personer med Aspergers syndrom som har liknande eller lika personlighetstyp. Det finns ofta också andra släktingar som uppvisar en tendens till att leva i sin egen värld, beskrivs som excentriska eller enstöringar.

Gillberg (1999) anser att Aspergers syndrom är en funktionsnedsättning som oftast drabbar pojkar, 3-6 gånger oftare än flickor. Han anser att flickornas Asperger ter sig i mindre typiska uttryck, där de kan ha liknande social interaktionsstörning men utan monomana intressen. Enligt Attwood (2008) uppfattas ofta flickor med Aspergers syndrom som små filosofer med förmågor att resonera kring sociala situationer, och pojkar uppfattas mera som små professorer med förmågan att läsa upp många faktauppgifter och använda sig av ett avancerat språk. Det är svårare att identifiera och diagnostisera flickor, eftersom de inte lika tydligt uppvisar dessa kännetecken för Aspergers syndrom.

Specialintressen

I Winter-Messiers (2007) studie var det totalt 22 specialintressen som identifierades hos personer med Aspergers syndrom. De delades in i teman och innehöll transportmedel, musik, djur, sport, videospel och konst. Det visade sig att eleverna hade omfattande professionella kunskaper inom sina intresseområden. Personer inom autismspektrumstillståndet har avancerande specialintressen som ofta innefattar områden där de kan lära sig exakta

faktakunskaper utantill. Specialintresset upptar mycket tid vilket leder till att det inkräktar på andra möjligheter till utveckling (Socialstyrelsen, 2010). Enligt Attwood (2008) är djur ett av de vanligaste specialintressen som förekommer hos flickor. Flickor som intresserar sig för hästar kan uppleva att de vill bo i ett stall. Eftersom djuren känner när en person tycker om djuret och vill det väl, kan ett ömsesidigt förhållande utvecklas mellan flickan och djuret och blir en ersättning för vänner. Djuren kan inte svika, retas eller vara ombytliga mot flickorna som andra människor kan vara. Det är vanligt att personer med Aspergers syndrom skaffar vänner genom samma intressen eller genom att träffa likasinnade.

Skolan och lärarens roll

Det förekommer även svårigheter för personer med Aspergers syndrom i skolan. Eleverna har svårt att koncentrera sig i klassrummet och förväntningarna från skolans sida är höga. Skolsituationen upplevs som stressad, vilket bidrar till ångslan och upprördhet hos eleverna. Elever med Asperger vill passa in i skolan, men deras brister i socialt samspel gör att de inte vet hur de ska bete sig. Eleverna är i ett stort behov av socialt stöd och förståelse (Carrington & Graham, 2001).

Enligt Fudge Schormans, Jackson Brewin och Renwick (2008) skiljer sig elevernas skolsituation beroende på om människor i skolmiljön känner till diagnosen Aspergers syndrom eller inte. När diagnosen är okänd för andra elever, lärare och annan personal på skolan, förväntas eleverna att bete sig normalt och prestera lika bra som andra elever. Detta gör att elevernas beteende oftast missförstås, och detta bidrar till att de karakteriseras som ”dålig elev”. När diagnosen är känd för omgivningen i skolan, finns risk för stigmatisering, vilket kan leda till att dessa elever blir utpekade som annorlunda och avvikande. Vissa skolor anser att de inte kan klara av att hantera elever med Asperger i skolan. Det finns människor i skolan som tenderar att bara se till elevens problem och brister. Författarna anser att det optimala i skolan är att människor i skolmiljön har en förståelse för elever med Asperger och hur diagnosen påverkar elevens erfarenheter och behov.

Elever med Asperger upplever att det är lättast att lära sig genom att arbeta i mindre grupper eller enskilt. De flesta upplever matematik och bild som de lättaste ämnena i skolan (Connor, 2000). Gillberg (1997) anser att omkring hälften av alla elever med Aspergers syndrom klarar av skolan utan större svårigheter, men att skolan måste ha en policy med hög tolerans för elever med avvikande beteenden. Eftersom eleverna tenderar att inte visa så stort intresse för särskilt många skolämnen, leder detta till bristande koncentration och svaga prestationer i skolan. För att engagera eleverna kan lärarna använda sig av specialintressena som en lockelse för att de ska kunna prestera i klassrummets aktiviteter. Om det är något ämne i skolan som eleverna inte gillar kan de troligen bli mer villiga att försöka med uppgiften när specialintresset är involverat. När eleverna har motivationen till att vilja göra klart en uppgift, uppvisar de en akademisk skicklighet som innan var dold (Brooks et al., 2007).

Socialt samspel och kompisrelationer

En nedsatt förmåga till ett ömsesidigt socialt samspel är ett av kärnproblemen vid alla former av autismspektrumstillstånd. I det sociala ömsesidiga samspelet måste personer kunna ta andras perspektiv och kunna läsa av och förstå andra människors känslor och tankar. I samspelet med andra måste personer även kunna förstå och läsa av ansiktsuttryck,

kroppsspråk, tonläge och sammanhang. Denna förmåga är tydligt nedsatt vid alla autismspektrumstillstånd (Socialstyrelsen, 2010). Personer med Aspergers syndrom har även en bristande förmåga till social och emotionell ömsesidighet (Attwood, 2008). Dissanayake och Macintosh (2006) anser att personer med Aspergers syndrom ofta är oroliga och frustrerade över sina begränsade sociala kompetenser.

Det är ett effektivt sätt att använda sig av en grupp med socialfärdighetsträning som kan hjälpa ungdomar inom autismspektrumstillståndet att utveckla självförtroende i sociala interaktioner (Fombonne, Meng, Strulovitch, Tagalakis, & Tse, 2007). En del elever med Asperger har svårt att skaffa vänner på grund av att de inte förstår innebörden av hur vänskapsrelationen ska se ut. De upplever sorgsenhet av att se andra elever ha kompisar (Carrington & Graham, 2001).

Ungdomar med Aspergers syndrom önskar vänskap med någon eller några men begrepp som ömsesidighet, att dela intressen och idéer som ingår i vänskap förstås inte alltid av dessa personer. Det är typiskt för ungdomar med Aspergers syndrom att deras tydliga brister av insikten i sina sociala svårigheter gör att de inte kan se sig själva ha problem inom vänskapen. De har en oförmåga att fullt ut ta hänsyn till andras perspektiv och förstå sina egna känslor och beteende. Oftast kretsar vänskapen kring specifika intressen som dator och datorspel (Carrington, Papinczak, & Templeton, 2003).

Flickor med Aspergers syndrom är mer villiga att utveckla en nära vänskap med någon än pojkar. Flickorna är även troligtvis mindre opålitliga och elaka i kompisrelationer jämfört med andra flickor. Detta gör att sannolikheten minskar för att flickornas diagnos ska upptäckas, eftersom ett av huvudkriterierna för Aspergers syndrom är just en oförmåga att skapa kompisrelationer. Inom detta område ligger personer med Aspergers syndrom minst två år efter jämnåriga i utvecklingen. De har vanligtvis en omogen föreställning om vänskap. Ungdomar med Asperger upplever ensamhet och är ofta väl medvetna om att de har få eller inga vänner alls. Det är viktigt med vänner och de kan förhindra affektiva störningar (Attwood, 2008). Enligt Socialstyrelsen (2010) har personer inom autismspektrumstillståndet svårigheter att umgås med jämnåriga och de brukar i stället umgås med vuxna eller yngre personer. Flickor med Asperger har ett starkt intresse av att skaffa vänner men på grund av deras nedsatta förmåga finns det svårigheter för flickorna att såväl skaffa och behålla vännerna.

I Cohn, Howard och Orsmonds (2006) studie visade det sig att personer med Aspergers syndrom upplever kompisrelationer som viktiga och att de innehar grundläggande förståelse för många kännetecken av kompisrelationer. Familjemedlemmar visade sig ha en viktig roll med att hjälpa barn med Asperger att etablera och behålla vänner.

Syfte och frågeställningar

Tidigare forskning kring Aspergers syndrom är inte lika omfattande som andra diagnoser som till exempel ADHD. Den forskning som har gjorts om Aspergers syndrom är dessutom nästintill enbart baserad på studier kring pojkar och diagnoskriterierna är uppbyggda på kunskap från studier av pojkar (Socialstyrelsen, 2010). Det finns en stor kunskapslucka inom forskningen kring Aspergers syndrom generellt, vilket har varit en inspiration till denna undersökning. Den här undersökningen har fokuserat på flickor med Asperger syndrom. Avsikten med undersökningen är att få en insikt i hur flickor med Asperger framstår i skolsituationen och beteende i skolan utifrån två olika perspektiv: flickornas perspektiv och lärarnas perspektiv.

Den grundläggande frågeställningen är: Hur upplever flickor med Aspergers syndrom sin situation i skolmiljön? För att kunna besvara denna frågeställning användes två mer specifika frågor till respektive perspektiv, dessa var följande: Hur upplever lärarna flickor med Aspergers syndrom i skolan och beteende? Hur upplever flickor med Aspergers syndrom sin personlighet och hur ser de på sin skolsituation?

Metod

Deltagare

I undersökningen deltog fem flickor och sex lärare från fyra olika skolor i Mellansverige. Fyra av flickorna har diagnosen Aspergers syndrom och den femte flickan har Asperger-liknande symtom i åldrarna 15 till 20 år. Lärarna var tre kvinnor och tre män i åldrarna 35 till 56 år. Två flickor går i en Asperger-grupp, tre lärare arbetar i en Asperger-grupp, tre flickor går i vanlig klass och tre lärare arbetar i vanlig klass. En behörig lärare på varje skola kontaktades och dessa lärare tog i sin tur kontakt med flickorna och lärarna på respektive skola och frågade om de ville ställa upp på en intervju. Det var lärarna som kontaktade vårdnadshavarna till de två flickorna som var under 18 år, för att få ett samtycke till att deras flickor skulle få delta i intervjun. Intervjuaren var tidigare bekant med två av flickorna som deltog. Detta har i sin tur underlättat första kontakten. Bortfallet i undersökning var tre tillfrågade flickor som inte ville delta.

I undersökningen deltog en flicka som inte hade den formella diagnosen, utan har Asperger-liknande symtom. Anledningen var att flickor med diagnosen Asperger i åldrarna 15 till 20 år inte är många till antalet och inte alltid vill ställa upp och berätta om diagnosen. Flickan fick en allvarlig sjukdom som liten och på grund av olika behandlingar har flickan fått en annan sjukdom, som medför att hon får Asperger-liknande symtom. Detta innebär att hon bland annat har svårigheter med det sociala och andra saker, som gör att hennes beteende och problematik ingår i diagnosbeskrivningen av Aspergers syndrom.

Intervjuarens ambition var att resultatet ifrån undersökningen förhoppningsvis skulle bidra med mer kunskap till personer som arbetar eller kommer att arbeta med flickor med Asperger i framtiden, men även att förbättra flickornas situation och prestationer i skolan. De eventuella skador som undersökningsresultatet skulle frambringa upplevdes som små. Deltagarna hade fått information om undersökningen både av de kontaktade lärarna och vid intervjutillfället, och kunde då ta ställning till om de ville medverka. Alla deltagarna framförde vikten av att lyfta upp diagnosen Asperger, för att mer kunskap behövs till alla inte bara människor i skolmiljön.

Material

En kvalitativ metod valdes till denna undersökning i form av inspelade intervjuer, för att få en djupare bild av flickor med Aspergers syndroms upplevelser av skolsituationen. Flickorna skulle troligen ha lättare att uttrycka sig och berätta mera ingående om deras skolsituation och personlighet än om enkäter hade använts. Intervjuguiden utformades med semistrukturerade frågor, eftersom det kan finnas svårigheter för personer med Aspergers syndrom att berätta fritt och svara på mer öppna frågor (Socialstyrelsen, 2010). Intervjufrågorna formulerades utifrån syftet och frågeställningarna i undersökningen och omfattade fyra frågeområden. Carrington och Grahams (2001) studie som handlade om pojkar med Asperger, deras

perspektiv på skolan, som i sin tur inspirerades av Minichiello, Aroni, Timewell och Alexander användes som inspiration i denna undersökning till att utforma intervjufrågor. Både identiska frågor och liknande frågor användes i intervjuguiden.

Några exempel på frågor med frågeområden som togs upp under intervjun med flickorna var *Bakgrundsfrågor*: Kan du berätta lite om dig själv? *Allmänt om diagnosen Aspergers syndrom*: Upplever du att ditt liv förändrades när du fick Aspergers syndrom? *Skolan*: Vad upplever du som viktigt hos en lärare för att kunna hjälpa dig på bästa sätt att lyckas med din skolgång? *Beteende*: Hur upplever du kompisrelationer och kan du beskriva hur går du tillväga för att skaffa dig vänner? Några exempel på frågor med frågeområden som togs upp under intervjun med lärarna var *Bakgrundsfrågor*: Hur länge har du varit verksam inom arbetet kring flickor med Aspergers syndrom? *Allmänt om Aspergers syndrom*: Upplever du att dina kunskaper från utbildningen var fullgoda inför arbetet med dessa flickor? *Skolan*: Vad upplever du som viktigt för en person att beakta vid kommande arbete med flickor med Aspergers syndrom? *Beteende*: Hur förhåller sig flickor med Asperger till socialt samspel?

När intervjuerna hade transkriberats ordagrant, raderades banden med de inspelade intervjuerna. Materialet från intervjuerna förvarades så att inte obehöriga personer kunde ta del av dessa.

Procedur

Genom tidigare bekantskaper kontaktades de fyra behöriga lärarna på fyra olika skolor via e-post. Information om undersökningen, dess syfte, de tilltänkta deltagarna och att den datainsamlingsmetod som skulle användas var inspelade intervjuer meddelades till lärarna. Lärarna kontaktade de berörda flickorna och lärarna och berättade om studien och frågade om intresse fanns för att delta i undersökningen. Kriterierna för att flickorna skulle få delta i intervjun var att de skulle vara diagnostiserade med Aspergers syndrom eller ha Aspergerliknande symptom och ha fyllt 15 år, och kriterierna för att lärarna skulle få delta var att de arbetar eller har arbetat med flickor med Aspergers syndrom.

Rektorn på respektive skola kontaktades och informerades om undersökningen via ett missivbrev. I missivbrevet fanns skriftlig information om syftet, tillvägagångssättet i datainsamlingen, en förfrågan om ett godkännande att få intervjua elever och lärare på skolan, samt information om de forskningsetiska principerna, frivillighet att delta i undersökningen, konfidentialitet, att deltagarna kunde avbryta sin medverkan och svaren kommer inte användas annat än i forskningsändamål (Vetenskapsrådets etiska principer, 2002). Två av de kontaktade lärarna överlämnade e-postadresser om de lärare som var intresserade av att delta i studien och de resterande e-postadresser till de övriga lärarna som ville delta hittades på respektive skolas hemsida. Därefter kunde de aktuella lärarna kontaktas för bokning av intervjutillfälle. Bokningen med flickorna skedde genom kontakt med de fyra behöriga lärarna, som informerades om tid och plats.

Innan intervjuerna genomfördes, utfördes en förberedande intervju, en så kallad pilotintervju. Detta gjordes för att kontrollera att de olika delarna i forskningsprocessen fungerade enligt den uppgjorda planen, det vill säga att intervjuguidens frågor kunde besvara frågeställningarna, att frågorna var korrekt formulerade och tydliga för deltagarna. Undersökaren fick även en inblick i hur undersökningen skulle genomföras rent praktiskt (Olsson & Sörensen, 2007). Till pilotintervjun valdes en bekant lärare som endast hade arbetat med elever med Asperger i några månader. Efter pilotintervjun modifierades intervjuguiden en aning, där två frågor som liknande varandra blev en fråga med en tillhörande underfråga.

Intervjuerna ägde rum på respektive skola. Vid varje intervju med flickorna användes ett

Powerpointdokument som visades på en bärbar dator. Dokumentet bestod av skriven text och omfattade information om studien, dess syfte, de etiska principerna, att intervjun skulle spelas in, samt frågeområden med respektive frågor. Information gavs ut till flickorna om att de skulle försöka besvara utifrån sina möjligheter och tidigare erfarenheter, samt att de skulle säga till om de inte förstod frågorna eller om något var oklart. Powerpointdokument användes eftersom, Socialstyrelsen (2010) anser att många personer med Aspergers syndrom har en mycket god visuell förmåga, där en miljö som framkallar en tydlighet och struktur med hjälp av ett visuellt stöd var en bra förutsättning för att flickorna skulle förstå.

Intervjuerna med lärarna började med en muntlig information om studien, dess syfte, att intervjun skulle spelas in, samt om de etiska principerna, frivillighet att delta i undersökningen, konfidentialitet, att deltagarna kunde avbryta sin medverkan och svaren kommer inte användas annat än i forskningsändamål. Därefter inleddes intervjuerna med frågeområden och tillhörande frågor. Varje deltagare intervjuades enskilt och intervjuerna spelades in med hjälp av en bandspelare och pågick mellan 20 och 40 minuter.

Databearbetning

När intervjuerna var avslutade genomlyssnades och transkriberades de ordagrant. Efter transkriberingen lästes varje transkriberad intervju igen igen för att få en överblick över intervjumaterialet. Varje intervju framställdes med 7-11 sidor transkriberat material. Intervjuerna analyserades först med meningskoncentrering, enligt Kvale och Brinkmann (2009) för att minska antalet ord och hitta begrepp med samhörighet. Därefter gjordes en lista med de viktiga temana deltagarna tagit upp under intervjun. Intervjumaterialet lästes igenom ett antal gånger och noterade vilka deltagare som tagit upp de olika temana i sin intervju. Listan slutade på 50 viktiga teman. Därefter plockades ett tema bort som bara berörde flickorna, positivt med diagnosen. Detta gällde även lärarna där temat handlade om lärarutbildningen. Resterande teman som fanns kvar kopplades ihop med varandra och bildade till slut tre mer abstrakta teman som berör både flickorna och lärarna: läraren ska vara strukturerad, svårigheter i det sociala samspelet och har kompisrelationer. Tre viktiga aspekter som intressen, skolan och beteende togs upp av deltagarna men resultatet var mycket spretigt och presenteras i avsnitt tre som en egen del.

Validitet

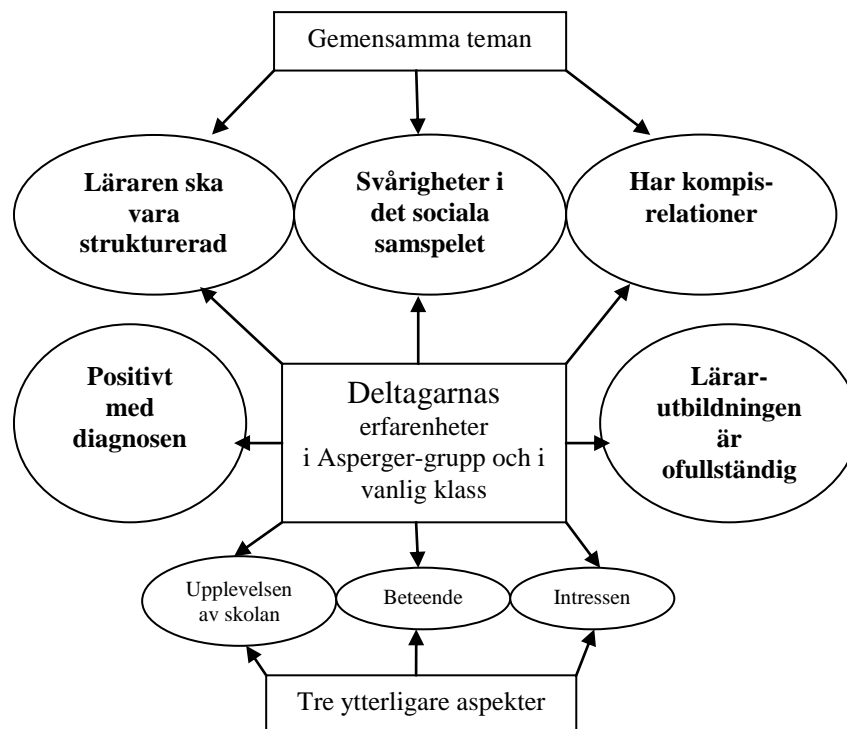
För att säkerställa validiteten, det vill säga om resultatet var giltigt och användbart kontaktades en lärare och en flicka som deltog i studien, efter att analysen genomförts för att göra en så kallad ”member check” (Maxwell, 2005). Detta innebar att intervjupersoner fick möjligheten att ta ställning till om slutsatser och tolkningar utifrån intervjumaterialet var korrekta, samt att de stämde överens med intervjupersonernas upplevelser. Fyra skolor har studerats och både lärare och elever har deltagit i studien, för att få information från två olika håll. För att testa interbedömarreliabilitet kontaktades även en studentkollega som fick gå igenom delar av intervjumaterialet (Bakeman & Gottman, 1989).

Tolkningarna i intervjumaterialet var korrekta men läraren ville förtydliga sig på ett ställe i resultatet där läraren hade uttryckt sig luddigt. Detta gällde även flickan som upplevde att tolkningarna i intervjumaterialet också var korrekta, men ville förtydliga sig på några ställen i resultatet, där flickan inte riktigt hade fått fram sina upplevelser. När det gällde studentkollegans slutsatser och tolkningar av intervjumaterialet överensstämde dessa i hög grad.

Resultat

Resultatet av intervjuerna presenteras i tre avsnitt. I det första avsnittet beskrivs flickornas och lärarnas erfarenheter och upplevelser av att gå eller arbeta i Asperger-grupp eller i vanlig klass. I det andra avsnittet tas tre teman upp som var gemensamma för samtliga 11 deltagare och även ett tema som var gemensamt för flickorna samt ett tema som var gemensamt för lärarna. I det tredje avsnittet presenteras ytterligare tre aspekter kring flickor med Aspergers syndrom som framkom i analysen och var gemensamt för alla deltagare.

I Figur 1 sammanfattas resultatet efter att analys av data genomförts. Där tre gemensamma teman för deltagarna presenteras och ett gemensamt tema för respektive flickor och lärare. Därefter presenteras tre ytterligare aspekter som var gemensamt för samtliga deltagare.

Figur 1. Analysprocessen av intervjumaterialet.

Deltagarnas erfarenheter och upplevelser av Asperger-grupp och vanlig klass

Elever i Asperger-grupp. Två av intervjupersonerna var elever i Asperger-grupp, som gick i vanlig klass innan de hamnade i Asperger-gruppen. Under den tiden upplevde flickorna psykiska svårigheter i skolan och mycket berodde på lärarnas okunskap om diagnosen Aspergers syndrom. Flickorna var belåtna med att befinna sig i en Asperger-grupp. En av flickorna önskade ytterligare en lärare till i gruppen och sa: ”En till lärare som är där dagligen och hjälper till med extra saker, annars har vi nog allt.” (IP1). I klassrummet var det lugnt och det förekommer inga störande moment, vilket bidrog till att det blev enklare att koncentrera sig och uppnå målen. Lärarna var bra på att peppa eleverna till att ta tag i skoluppgifter och de var väl insatta i flickornas Asperger-diagnos.

Lektionerna var uppbyggda med en hel del muntligt på tavlan och även träningar i det

sociala samspelet. I Asperger-gruppen är det ett fåtal elever och lärartätheten är hög. En av flickorna påpekade det negativa med att befinna sig i en vanlig klass: ”Jag tycker det är mycket obekvämare i helklass lektioner. Det alltid någon som pratar och det är hela tiden stimmigt. Jag är van med att det ska vara knäpptyst här inne. Det känns helkonstigt när jag kommer till stor klass.” (IP 10). Flickan ansåg att det är raka motsatsen mot vad de är vana med i Asperger-gruppen.

Elever i vanlig klass. Tre av intervjupersonerna var elever i vanlig klass och upplevelsen av att gå i vanlig klass skilde sig åt en aning. Två av flickorna ville helst byta till en specialskola där det fanns elever med liknande problematik. En av flickorna ansåg att: ”Jag skulle nog föredra att vara i en mindre grupp med de som har liknande problem, man får förståelse. Alla är med i ett gäng, ingen sitter i något hörn.” (IP 3). Den vanliga skolans uppbyggnad strider en del mot hur elever med Aspergers syndroms skolsituation egentligen borde se ut. En flicka sa: ”Det är stressigt, jag hinner inte få in en uppgift innan jag har tio till. När man kommer till skolan, vet man inte vart man ska. Man får hitta någon i klassen och fråga och sen följer man efter den.” (IP 11). Genomgångarna av lärarna görs till hela klassen och lärarna har inte möjlighet att ge individuell genomgång till elever som inte hinner med eller har svårt att koncentrera sig. Även skoldagarna upplevs som långa. Den tredje flickan upplevde sin skolgång som välfungerande med en elevassistent som stöd. Hon upplevde lärarna på skolan som välinformerade om hennes diagnos och hennes svårigheter.

Flickorna som upplevde sin skolsituation som bristande hade fått stödåtgärder på olika sätt för att förbättra skolsituationen, men de upplevde ingen förbättring. Den ena flickan hade fått ett anpassat schema men upplevde fortfarande brister i undervisningen och hjälpmedlen. En av flickorna upplevde sin sena diagnostisering som något negativt. Om diagnosen hade upptäckts tidigare hade hon kunnat få mer hjälp i skolan och hon hade troligen inte behövt gå ett extra år. Flickan påpekade vikten av att vara öppen med sin diagnos: ”Jag tycker det är bättre att vara öppen med de, man får bättre hjälp i skolan och i vardagen. Om man är tyst kan skolan bli som ett helvete för en. Man blir sur och undrar varför lärarna inte förstår.” (IP 4).

Lärare som arbetar i Asperger-grupp. Tre av intervjupersonerna var lärare i Asperger-grupp. Frågan om elever med Aspergers syndrom ska gå i vanlig klass eller i Asperger-grupp skiljde sig åt mellan lärarna. En lärare ansåg att Asperger-grupp är den optimala lösningen: ”Jag ser den här lösningen som alternativet. De har jätte dåliga erfarenheter av helklasskonstellationer sen tidigare. Många av eleverna har varit som man kallar hemmasittare och inte kommit till skolan. När de har kommit hit får vi upp närvaron markant.” (IP9).

En annan lärare ansåg att elever med Asperger skulle fungera till viss del med andra elever i vanlig klass, men att grupperna måste vara mindre och med anpassad undervisning. Den tredje läraren sa: ”Det är inte optimalt att arbeta som vi i grupp. De skulle må bättre av att vara i storklass. Man ska inte blanda rakt av, utan förändra miljön så det fungerar att blanda, som det är nu går det inte.” (IP2). Generellt i Asperger-grupper är det ett fåtal elever och ett antal lärare samt elevassistent. Antalet personer varierar mellan skolorna. Eleverna har ett gemensamt rum med lugn och ro, där de läser de flesta ämnena. Resterande ämnen undervisades av andra lärare. På den ena skolan är Asperger-gruppen tillsammans hela tiden. I den andra skolan läser inte alla elever grundämnena tillsammans, en del elever läser olika ämnen. En lärare i den skolan upplevde att det strider emot hur elever med Asperger behöver ha det. Läraren ansåg att eleverna är i behov av struktur och förutsägbarhet. En annan lärare sa: ”Man måste vara konkret och tydlig och sen går jag mycket långsammare fram. Man går väldigt långsamt fram och jag skyndar aldrig på någonting, det får ta den tid de tar.” (IP6).

Lärare som arbetar i vanlig klass. Tre av intervjupersonerna var lärare i vanlig klass. Lärarna hade skilda åsikter i frågan. En lärare upplevde att: ”Fördelarna med den lilla gruppen är ju att man kan ha en helt annan struktur och en närmare kontakt. De får den information som de behöver i god tid och de blir tryggare på något vis i en liten grupp.” (IP 5). Läraren påpekade även fördelarna med att eleverna går i vanlig klass. Elever med Asperger har ett annorlunda tankesätt och detta bidrar med lösningar till övriga i klassen. En fungerande åtgärd skulle kunna vara att dessa elever fick sitta mer i grupper än vad de får idag. Men läraren ansåg att den ekonomiska möjligheten inte finns idag.

En annan lärare upplevde att båda varianterna hade sina för och nackdelar: ”De här smågrupperna, ibland fungerar det jätte bra men det kan ju också bli att det snarare blir tvärtom att de blir bara någon form av förvaring.” (IP7). Läraren påpekade även att skolan är för liten och inte kan leverera de resurser som krävs. Ytterligare en lärare ansåg att elevunderlaget på skolan är för litet för en Asperger-grupp ska kunna bildas. Läraren sa: ”Ja en jämnare grupp är ju lättare att jobba med, men de är inte säkert att en mindre grupp är jämnare heller.” (IP8). Läraren upplevde det berikande att ha olika elever i klassen. Däremot upplevde läraren att det behövs mer kunskap om Aspergers syndrom i skolan.

Samtliga lärare upplevde att förändringar är ett besvär för elever med Asperger. De behövde hjälp med att lösa problem som salsbyten, schemaändringar och lärarvikarier. Trots detta upplevdes skolsituationen som välfungerande för eleverna. Vissa av eleverna kände sig väl omhändertagna av klasskamraterna medan andra hade hamnat utanför. Eleverna var öppna med sina diagnoser, vilket uppskattades av lärarna.

Läraren ska vara strukturerad

Alla 11 deltagarna betonade starkt vikten av att lärarna ska vara strukturerade. En lärare ansåg att: ”Inför varje lektion ska man försöka vara så strukturerad man bara kan, till överdrift.” (IP2). Deltagarna ansåg även att det var viktigt att en lärare ska vara förstående och åstadkomma tydliga instruktioner i undervisningen. Tre elever och två lärare framhävde hur betydelsefull aspekten var att läraren ska pusha eleverna i skolan.

Eleverna påpekade även att lärarna skulle ha ett professionellt bemötande. En elev upplevde negativitet när eleven efterfrågade extra stöd: ”Läraren ska vara förstående, verkligen ta initiativet om det är en elev som behöver stöd och den får inte vara sur, en del lärare kan vara så sura så fort det är något extra som ska göras.” (IP3). Vid genomgång i klass var det viktigt att lärarna använde tavlan för att ge eleverna visuell information. Det var även viktigt att lärarna informerade eleverna exakt vad som förväntades, hur de praktiskt skulle kunna genomföra sina arbetsuppgifter, samt erbjuda eleverna återkoppling. Det fick dock inte bli för mycket information vid samma tillfälle. Två av lärarna påpekade vikten av att ha en välfungerande dialog med eleverna, vilket resulterade i att eleverna själva kunde säga vad de behövde för stöd och hjälp. En av dessa lärare sa: ”Det viktiga är att man kan lyssna, att lyssna in, att man kan prata med eleverna och att de själva kan säga vad de behöver. Att man kan ha den här dialogen.” (IP5).

Svårigheter i det sociala samspelet

En svårighet som förekommer hos personer med Aspergers syndrom är förmågan till socialt samspel. Det sociala samspelet utgör även svårigheter i elevgruppen och flickorna upplevdes tysta i gruppkommunikation. Alla deltagarna utom en upplevde att det är en svårighet för flickor med Asperger. Svårigheterna är att veta vad de ska prata om, vad de ska säga, hur de

ska bete sig och problematiken med att koda av andra människor. Vissa av flickorna upplevde det som jobbigt att kommunicera med människor som de inte kände eller som inte hade insikt och förståelse för deras problematik. En lärare sa: ”Det kan vara jobbigt när det är andra personer som man inte känner, då går de in lite i sig själva. De blir öppnare när de vet att jag vet och visar förståelse för att det är som de är.” (IP7).

Gruppaktiviteter eller grupparbeten används sällan eller aldrig i undervisningen. Flickorna upplevde svårigheter med att arbeta med människor som de inte kan relatera till eller som inte har samma ambitionsnivåer. En flicka sa: ”Jag berättade för min musiklärare att jag har Asperger och har svårt att jobba i grupp. Jag har aldrig kunnat jobba i grupp. Jag kan inte jobba med folk som inte går ihop med mig, det blir fel för mig.” (IP11). Vissa flickor hade även svårt att hitta arbetspartner. Det var två deltagare som upplevde matsalen som ett stressmoment, och önskade som åtgärd ett mindre separat matrum. En av deltagarna berättade att: ”Jag går inte till matsalen, jag gillar inte att äta framför så många. Jag får klaustrofobi och så sitter jag och tänker hela tiden vad tänker de på och vad tittar de på.” (IP11). En av flickorna upplevde inte grupparbeten som jobbiga och inte heller att stå inför klassen och prata. Flickan sa: ”För några år sedan tyckte jag att det var jätte jobbigt att stå inför en stor grupp och prata. Det tycket jag inte längre. Det är för att jag har fosterföräldrar som stöttar mig och mina syskon och jag liksom vågar göra mer.” (IP4). Två andra deltagare upplevde också att vissa flickor hade lätt att kommunicera i stor grupp, trots att de hade uppenbara svårigheter i kommunikationen.

Har kompisrelationer

Tio deltagare upplevde kompisrelationer som viktiga för flickor med Asperger. Samtliga av flickorna hade kompisar, även om antalet varierade. Synen på kompisar skiljde sig markant mellan flickorna. Två flickor upplevde svårigheter med att behålla kompisar, vilket även bekräftas av två lärare. En av lärarna sa: ”De som har många kompisar byter ofta kompisar och har svårt att behålla dem, medan andra inte alls kommer in i kompisrelationer.” (IP9). En av flickorna sa: ”Kompisrelationer är väldigt viktiga för mig, men jag är väldigt dålig på att behålla dem.” (IP1). Den andra flickan upplevde även svårigheter med att få nya kompisar. En annan flicka berättade att: ”Jag har aldrig haft några kompisar. Från dagis har jag varit ensam, utfrysad från gruppen hela tiden.” (IP3). Däremot hade flickan ett fåtal kompisar som hon umgicks med på fritiden. Flickan upplevde även att hon var sen i sin utveckling och hade svårt att bilda kamratskap med jämnåriga, och umgicks hellre med vuxna. En lärare poängterade även att hennes elev var sen i sin mognad, trots det hade hon många kompisar.

Två lärare och en flicka informerade om att kompisrelationer bildades genom gemensamma intressen. Flickan berättade att: ”Mina kompisar just nu dem har jag mött genom ett intresse som vi hade tillsammans, manga.” (IP1). En av lärarna berättade att: ”I vissa fall är det nog specialintresset som binder ihop dem och det berikar relationen.” (IP2). Det var sex deltagare som påpekade att flickor med Asperger umgicks med personer som hade liknande problematik, det vill säga personer med Asperger eller andra neuropsykiatriska funktionsnedsättning. En flicka sa: ”Jag kan bara umgås med folk som har problematik eller som jag, som tänker som jag och har upplevt samma saker som jag. Jag kan inte umgås med andra. De förstår mig inte annars.” (IP11). De hade mer i insikt, förståelse och tålmod. En lärare ansåg att det är beteendet som styr vilka flickorna umgicks med.

En lärare upplevde att det var beteendet hos flickorna som avgör hur många kompisar de hade. De som var extroverta hade fler och de som var introverta hade färre eller ingen alls. Lärarens tidigare erfarenheter hade visat att åldrarna mellan flickor med Asperger och kompisarna hade skiljt sig åt och att kompisarna hade varit yngre. I dag är dock läraren av den

åsikten att flickorna umgås med äldre kompisar. Läraren anser dock att i vissa situationer så kan de uppfattas som omognare än sina jämnåriga och i andra fall inte.

Positivt med diagnosen

Samtliga flickor var positiva till en fastställd diagnos. Fyra av flickorna ansåg att de fick diagnosen sent. En flicka sa: ”Jag tror det var någon gång i slutet av sexan. Då hade jag haft det svårt i skolan sen sex årsgruppen. Det var först då vi förstod varför och då var det redan försent att göra något åt det.” (IP10). Fyra av flickorna upplevde att de fått mer stöd och hjälp i skolan tack vare den fastställda diagnosen. Den femte flickan upplevde att hon inte har fått mer hjälp efter detta. En av flickorna kände en stor lättnad av att veta vad som händer i kroppen. Flickorna upplevde att människor bemöter flickorna på ett bättre sätt och inte längre ger uttryck för fördomar. En flicka sa: ”Ja, folk bemöter mig på ett annorlunda sätt och sen får de inte fördomar när jag betar mig väldigt annorlunda.” (IP1).

Fyra av flickorna hade tidigare i skolan upplevt jobbiga saker som mobbning, en flicka ville inte gå till skolan och en annan ville ta livet av sig. Flickan som ville ta livet av sig fick byta skola till en Asperger-grupp. Människor i hennes omgivning började förstå att hon hade Asperger. Flickan sa: ”Jag har lidit alldeles för mycket, mer än en människa borde och jag önskar det inte på någon annan.” (IP1). Flickan poängterar vikten av tidig diagnostisering.

En annan flicka berättade att lärarna på hennes förra skola inte kände till diagnosen Asperger. Lärarna förstod inte hennes beteende. Flicka berättade att: ”Så länge trodde de att jag bara var allmänt ouppfostrad och uppkäftig för att jag inte ville svara och att jag var avvikande.” (IP10). En annan flicka påpekade att tidigare lärare varit totalt ovetande om hennes diagnos, vilket ledde till att hon inte fick hjälp i skolan. Flickan ansåg att: ”Ibland ångrar man lite att de inte har upptäckt det förens nu att jag har Asperger, för då hade jag fått bättre hjälp och kanske hade haft jobb idag och inte ha behövt gått ett extra år.” (IP4). En viktig aspekt som uppkom under intervjuerna var att hela skolan bör bli uppdaterad om elevers funktionsnedsättningar och eventuella diagnostiseringar. En flicka ansåg att det skulle vara obligatoriskt att någon åkte runt i skolorna och informerade lärare och elever om detta.

Läroarbetsutbildningen är ofullständig

Alla sex lärarna nämnde att läroarbetsutbildningen var ofullständig. Kunskapen ifrån utbildningen upplevdes inte var fullgod inför arbetet med dessa elever. En lärare upplevde att: ”Läroarbetsutbildningen har varit dålig på att ge konkreta verktyg. Man kunde sakna praktiska tips och lite mer kognitiv beteendeterapi (KBT).” (IP7). Ett annat exempel på förändring som nämndes av en annan lärare var att ha en termin där lärarna är ute och jobbar med elever med funktionsnedsättningar. Läraren sa: ”Att läsa om olika handikapp och inte ha träffat eleverna är ganska meningslöst. Det är mötet med eleverna som man upptäcker hur de fungerar. Då kan jag känna igen mig och kan utifrån de se vad jag behöver ändra på.” (IP6).

En annan lärare berättade att hon inte fick med sig någonting om hur lärarna ska bemöta och lägga upp lektionerna för elever med funktionsnedsättningar, samt ingen specialpedagogik. Läraren hade skaffat sig kunskaper från egna erfarenheter och fått mycket information från resursläraren och föräldrar till elever med funktionsnedsättningar. Lärarna behöver få information om gemensamma drag hos olika diagnoser genom läroarbetsutbildningen.

De tre lärarna som arbetar i en Asperger-grupp påpekade att alla behövde mer information om elever med Asperger innan de kunde börja arbeta. En lärare berättade att Asperger-diagnosen aldrig nämndes under läroarbetsutbildningen och att han fick en introduktionskurs innan

han började arbetet med eleverna. Läraren ansåg att det var först i det vardagliga mötet med eleverna som gör att lärarna förstår vad detta handlar om. En annan lärare hade läst lite om Asperger under utbildningen men fick gå på kurser och föreläsningar om Asperger i skolan. Läraren var väldigt tveksam innan han började undervisa elever med Asperger. Läraren sa: ”Skulle jag klara av det? Hur skulle jag lägga upp undervisningen då? Så jag har ju läst på och så har vi haft träffar här.” (IP6). Den tredje läraren var ovetande om diagnosen Asperger och fick ingen information om diagnosen under utbildningen. Läraren sa: Jag visste knappt vad Asperger var, det fick jag plugg på som en tok innan jag började här. En granne till mig som var speciallärare som jag gick till och fick låna böcker och fick lite goda råd.” (IP2). En lärare påpekade att även i dag behövs information i skolorna om elever med funktionsnedsättningar. Det behövs kunniga personer som kommer och föreläser på skolan, bland annat om hur lärare har gjort på andra skolor och att lärarna själva får diskutera med varandra.

Tre ytterligare aspekter

Intressen. Specialintresse är en vanligt förekommande begränsning hos personer med Asperger. Detta visade sig dock inte vara lika vanligt hos dessa deltagare. Fem av deltagarna ansåg att specialintressen förekom hos vissa flickor. En lärare sa: ”Oja, eleverna jobbar med intresset och upptäcker de att det finns så mycket mer runt det första kärntresset som är intressant. I takt med att intressena växer så växer personen.” (IP2). Läraren påpekade att intresset användes i undervisningen. Detta bidrog till att lektionen blev välfungerande och det hjälpte flickorna att hitta motivation till uppgifterna.

En annan lärare ansåg att det förekom specialintressen hos flickor men att det var tydligare hos pojkar. En annan lärare sa: ”Det är något som man säger om killar med Asperger mest, säger man en Asperger så tänker man på en kille som kan sagan om ringen utantill. Det känns inte som om tjejerna är riktigt lika enkelspåriga.” (IP8). Det framgick från en annan lärare att det skiljde sig mellan flickorna men att specialintresset inte är lika aktuellt idag.

De intressen som förekom mest hos deltagarna var datorspel, manga som är japanska serier och även hela den japanska kulturen samt djur som hästar och katter. En flicka berättade om hästens betydelse för henne och ansåg att: ”Känslan, att sitta på ett djur som väger tio miljoner gånger mer än mig, som har respekt för mig, än någon som är hälften så stor som jag, kan vara uppkäftig och titta på mig som jag inte vore någonting.” (IP10). Flickan poängterade även att hon kunde känna makt över hästen och att hon samtidigt skapade en relation till den. Hon upplevde känsla av trygghet, förutsägbarhet då hästen alltid var på ett sätt och hon kunde lita på den. Flickan påpekade att en människa förväntades att vara på ett sätt och kunde sedan vara precis tvärtom. Hästen kunde inte såra flickan så som människor kunde.

Upplevelsen av skolan. Nästan alla deltagarna upplevde skolsituationen som bra och välfungerande. Det var främst två elever som påpekade brister i deras skolgång. Dessa elever går i vanlig klass och upplevde brist på stöd och hjälpmedel. Skolmiljön upplevdes som rörig med många olika salar och salsbyten. Vissa lärare använde inte böcker i sin undervisning utan skriv enbart på tavlan. Det leder till att om eleverna är sjuka eller borta under den lektionen saknar de anteckningar till proven. En elev upplevde att lärarna inte ville dela ut anteckningar, utan ville att de skulle ta anteckningar av kompisar, vilket kan vara svårt om eleven inte har några.

Alla elever och lärare som tillhör eller arbetar i en Asperger-grupp upplevde skolsituation som mycket välfungerande och välstimulerande, där nästintill inget behövdes förändras. En lärare uttryckte sig på följande sätt: ”Ja här är hela undervisningssituationen anpassad till eleverna och de får mycket resurser. De har en lugn grupp med hög personaltäthet, eftersom

jag har tre elever. Det är väldigt anpassat till deras behov.” (IP6). De tre lärarna som arbetar i vanlig klass betonade förändringar som en stor svårighet för dessa elever, och skolan upplevdes som en komplex värld med en del jobbiga moment. En lärare sa: ”De här med strukturen, de har svårt när det blir hastiga förändringar. Nu ska vi göra så här eller nu ska vi sitta någon annan stans. Förändringar är besvärligt.” (IP8). De lärare som arbetar i Aspergergruppen framhävde inte förändringar lika tydligt som en svårighet.

En av eleverna som går i vanlig klass upplevde skolan som bra och kul trots att det var långa dagar. Hon upplevde lärarna som välinformerade om hennes problematik. Detta skiljde sig markant mot de andra två elevernas upplevelser av att gå i vanlig klass. Skillnaden var att denna elev hade en elevassistent som stöd, vilket har gjort att hennes skolsituation blivit mer anpassad.

En lärare påpekar den ekonomiska aspekten som en avgörande faktor till resurser och fördelningen i skolan. Läraren ansåg att kravet idag är stora nedskärningar i skolan, där till exempel två klasser placeras ihop till en stor klass på 30 elever, vilket inte underlättar för elever som behöver särskilt stöd. Läraren ansåg att: ”Mycket av rektorns uppgifter är att räkna ihop budgeten och få den att gå ihop. De sista åren är det de enda som styr här på skolan. Det känns som om det inte är någon pedagogik över huvud taget, utan det är bara pengar.” (IP5).

Beteende. Det som framkom från deltagarna när det gällde beteendet hos flickor med Asperger, var att de upplevdes som antingen introverta eller extroverta. Däremot upplevde en flicka sig själv som båda delarna beroende på situation. Tre andra flickor beskrev sig själva som tysta. En annan flicka upplevde sig själv som mer pratig med starka känslor utåt, vilket även en lärare upplevde av en annan flicka i skolan. Uppfattningen av hur en flicka med Aspergers syndrom vanligtvis är skiljde sig åt mellan två lärare. En av lärarna sa: ”Man brukar säga att de är tystare, men jag vet inte, de flickor jag har sett har inte alla varit så tysta. En flicka har varit tyst och de andra har varit mer verbala.” (IP2). Den andra läraren sa: ”Ja en tjej hon är lite mer inåtvänd, medan den andra är mer utåtagerande och hon är väl mer det här klassiska som jag ofta tänker på om en Asperger.” (IP7).

En svårighet i beteendet som återkom bland sju deltagare i intervjumaterialet, var koncentrationssvårigheter, vilket kunde uttrycka sig på olika sätt. En flicka hade svårigheter att sitta stilla. Två andra flickor hade svårigheter att koncentrera sig under genomgångarna och behövde ytterligare förklaring för att komma igång med arbetet. En av flickorna sa: ”Jag har fått koncentrationssvårigheter också så det blir dubbelt upp. Om det är något som jag inte förstår måste jag få det förklarat än gång till medan de andra kan jobba på direkt. Jag jobbar i min egen takt.” (IP4). En annan flicka hade svårigheter med koncentration, på grund av att hon upplevde att det var jobbigt med mycket människor runt omkring. Tre lärare som arbetar i vanlig klass upplevde att flickorna behövde upprepade förklaringar och svårt att sitta stilla.

En annan upplevelse i beteendet hos flickor med Asperger som återkom, var att flickorna upplevdes ärliga och kunde säga underliga saker i konstiga sammanhang som kunde leda till att personer kände sig kränkta. De säger ofta för mycket och lämnar för mycket information om sig själva och andra. En lärare sa: ”Kommer man på kant med henne kan hon bli arg och sur på mig och hon säger rakt ut vad hon tänker om mig. Känner man inte till det här beteendet så kan man ju ta illa upp.” (IP5). En annan lärare hade den motsatta upplevelsen av detta när det gällde andra elever, men mot läraren kunde flickan gå rakt på sak. Läraren sa: ”Hon förstår att det här kommer någon att ta illa vid sig, så hon är duktig på att säga det på ett sätt så andra inte blir arga eller upprörda på henne. Hon vill inte trampa någon på tårna.” (IP6).

Diskussion

Resultatet av undersökningen speglades i tre centrala teman. Dessa togs upp av alla eller nästan alla: läraren ska vara strukturerad, svårigheter i det sociala samspelet och har kompisrelationer. Samtliga deltagare betonade starkt vikten av att en lärare måste vara strukturerad, förstående och åstadkomma tydliga instruktioner i undervisningen. Alla deltagare utom en upplevde att flickor med Aspergers syndrom har svårigheter i det sociala samspelet. Alla flickorna hade kompisar, även om antalet varierade.

Deltagarna framhävde vikten av en strukturerad och förstående lärare, vilket stämmer överens med Carrington och Grahams (2001) studie, som visade att elever med Asperger behöver förståelse i skolan. Detta överensstämde även med Fudges et al. (2008) undersökning där det visade sig att det optimala var att människor i skolmiljön har en förståelse och insikt för elever med Asperger och diagnosens påverkan av elevernas behov.

Deltagarna upplevde att flickor med Asperger har svårigheter i det sociala samspelet, och att flickorna inte vet vad de ska prata om, vad de ska säga, hur de ska bete sig eller koda av andra. Detta stämde överens med Socialstyrelsen (2010) som ansåg att samtliga personer med diagnoser inom autismspektrumtillståndet har en nedsatt förmåga inom detta område och att det även är ett kärnproblemen för dessa personer.

Alla utom en deltagare upplevde kompisrelationer som viktiga, vilket stämde överens med Carringtons et al. (2003) studie, att personer med Asperger vill ha kompisar. Detta stämde även överens med Socialstyrelsen (2010) och Attwood (2008) som framhöll att flickor med Asperger hade ett starkt socialt intresse av att skaffa kompisrelationer. Alla flickorna hade kompisar men antalet varierade, vilket stämde väl överens med Connors (2000) studie om Aspergers syndrom, där det visade sig att personer med Asperger hade kompisar men antalet varierade. Deltagarna tog även upp att det var svårt för flickor med Asperger att skaffa och behålla vänner. Detta ansåg Socialstyrelsen (2010) beror på deras nedsatta förmåga till ömsesidigt socialt samspel. Under intervjuerna uppkom även att flickor med Asperger kunde ha svårt att umgås med jämnåriga och föredrog vuxna i stället. Både Attwood (2008) och Socialstyrelsen (2010) ansåg att det var lättare och att vänskapen kunde vara annorlunda för barn och ungdomar med Aspergers syndrom. Några deltagare poängterade att flickor med Asperger fick kompisar genom sina intressen, vilket även förekom i Carringtons et al. (2003) studie.

Åsikterna kring om specialintressen finns hos flickor med Asperger varierade mellan deltagarna. Vissa ansåg att det fanns och uppvisades tydligt medan andra upplevde att specialintresset förekom mer hos pojkar med Asperger. De intressen som förekom flest gånger i intervjumaterialet var datorspel, vilket nämdes också i Carringtons et al. (2003) studie som ett markant intresse. Även manga, japansk kultur och djur som hästar och katter förekom i denna undersökning. Detta överensstämde med Winter-Messiers (2007) undersökning där flickor med Aspergers intressen var just manga och djur, speciellt hästar. En flicka berättade även om hästens betydelse. Hästen var förutsägbar och hon kunde därmed lita på den. Flickan påpekade också att en människa förväntades vara på ett sätt och kunde sedan vara precis tvärtom. Detta överensstämde med Attwoods (2008) teorier om flickor med specialintressen. Djuret sviker och retas inte och var inte lika oberäkneligt som människor kunde vara.

De övergripande slutsatserna utifrån detta resultat är att det är viktigt att lärarna och andra personer i skolmiljön innehar en förståelse för elever med Asperger, men för att detta ska vara möjligt behövs mer kunskaper om diagnosen. Lärarna berättade om den ofullständiga lärarutbildningen som måste förändras, samt att kunniga personer bör åka runt i skolorna och föreläsa om Asperger. Detta kan hjälpa lärarna, klasskompisar och andra i skolan att förstå flickornas svårigheter i det sociala samspelet. Utifrån denna undersökning och tidigare

forskning är det uppenbart att flickor med Asperger är mer villiga att utveckla en nära vänskap med någon. Detta leder till att sannolikheten minskar för att flickornas diagnos ska upptäckas, eftersom ett av huvudkriterierna för Aspergers syndrom är just en oförmåga att skapa kompisrelationer (Attwood, 2008). Det framkom även från vissa deltagare att specialintresset inte är lika vanligt förekommande hos flickor. Dessa två företeelser skiljer sig markant ifrån pojkar med Asperger. Detta är en ytterligare orsak till att mer kunskap behövs om Asperger och att flickorna skiljer sig en aning ifrån pojkarna. Fyra av flickorna fick diagnosen sent och hade upplevt psykiska svårigheter tidigare i skolan, vilket är en ytterligare orsak till mer kunskap som även gör att flickor som uppvisar symtom för Asperger ska få möjlighet till utredning.

Denna undersökning har förhoppningsvis bidragit till mer kunskap för personer som arbetar eller kommer att arbeta med flickor med Asperger i framtiden. Undersökningen kan bidra till att personal i skolmiljön kan använda sig av dessa för att förbättra flickornas situationer. Detta kan leda till ökade prestationer i skolan. Studien har använt sig av två perspektiv både lärare och flickornas upplevelser. De har fått en inblick i varandras upplevelser i de tre centrala temana, att lärarna ska vara strukturerade, flickor med Asperger har svårigheter i det sociala samspelet och att flickorna har kompisar. Denna inblick i varandras upplevelser kan bidra till att lärare och flickor utvecklar en förståelse för varandra och där igenom uppstår ökad kunskap och insikt som kan komma till användning. Därigenom uppstår förhoppningsvis en bättre skolsituation för samtliga inblandade barn, ungdomar och vuxna. Genom förståelse mellan elever och lärare förbättras deras relation och förutsättningarna för inläring och god psykisk hälsa ökar.

Validitet och generaliserbarhet

Deltagarna var frispråkiga och öppet redogjorde för sina upplevelser av flickor med Asperger i skolan. En deltagare berättade mindre utförligt än övriga deltagare och synen på hennes skolsituation skilde sig markant mot vad hennes lärare ansåg. Denna deltagare var den enda som upplevde att flickor med Asperger inte har svårigheter i det sociala samspelet. Detta ledde till att andelen av deltagare som nämnde detta tema minskade. Studien omfattade flickor med Asperger och deras lärare från fyra olika skolor i olika åldrar. Det var både flickor och lärare som går eller arbetar i Asperger-grupp och även flickor och lärare som går eller arbetar i en vanlig klass.

Urvalet var 11 personer och kan inte anses vara representativt för landets population. Genom en kvalitativ studie med intervjuer av endast 11 personer kan inte resultatet från undersökningen utan vidare generaliseras till hela gruppen av flickor med Aspergers syndrom och deras lärare. Däremot är inte målet för en kvalitativ studie att resultatet ska kunna generaliseras, utan att intervjuaren har kommit åt ”experter” inom ett område och att få fram material som är användbara i resultatet. Det finns skäl till att resultatet har en giltighet, dels genom att resultatet överensstämmer med andra liknande undersökningar om Aspergers syndrom och att deltagarnas subjektiva upplevelser kunde lyftas fram. För att säkerställa validiteten användes även ”member check” och interbedömarreliabilitet.

Åtta flickor med Aspergers syndrom tillfrågades att delta i undersökningen men bara fem flickor ville ställa upp. Detta kan bero på att flickor med Aspergers syndrom inte gärna vill prata om sin diagnos öppet med en person som de inte känner. Flickorna upplevs inte vilja berätta om sina svårigheter och samtidigt bli påmind om dessa. De flickor som deltog i intervjun ansåg vikten av att detta ämne är viktigt och behöver lyftas upp. Några flickor ville ta tillfället i akt att göra sin röst hörd.

De två bekanta flickornas svar och upplevelser under intervjun, kan ha påverkats av intervjuaren vilket även kan vara fallet med de andra deltagarna. Flickorna kan ha svarat mindre ärligt på intervjufrågorna för att inte vilja uppvisa de svårigheter som kanske finns i skolan, för en person som de är bekant med. De kanske försökte ge ett intryck av att allt fungerande väl i skolan, fast det kanske inte var helt sant. Flickorna kan även ha blivit mer nervösa och kanske inte riktigt fick fram allt som de upplevde i skolan och i deras personligheter. I undersökningen användes fyra olika skolor för att täcka in ett större fält av upplevelser, men om undersökningen hade bestått av flera skolor hade kanske erfarenheterna och upplevelserna om flickor med Asperger varit annorlunda.

Framtida forskning

Tidigare forskning kring Aspergers syndrom är inte lika omfattande som andra diagnoser, till exempel ADHD. Det finns en stor kunskapslucka inom forskningen kring Aspergers syndrom generellt. Den forskning som har gjorts om Aspergers syndrom är nästintill enbart baserad på studier kring pojkar. Dessutom är själva diagnoskriterierna uppbyggda på kunskaper från studier av pojkar. Detta gör att behovet är stort för vidare forskning inom ämnet och även att fortsätta forska vidare kring flickor med Aspergers syndrom. Detta är viktigt eftersom flickor med Aspergers syndrom faktiskt finns och sällan kommer till utredning och får en fastställd diagnos på grund av att de har en annorlunda symtombild, samt att diagnoskriterierna är uppbyggda på studier av pojkar. Flickorna har inte samma svårigheter inom de områden som är typiska för personer med Aspergers syndrom och som finns i diagnoskriterierna.

Utifrån intervjumaterialet framgår det att mer kunskap om Aspergers syndrom behövs till alla inom skolan och tre av flickorna poängterade att det är viktigt att diagnostisera tidigt. För att detta ska vara möjligt behövs mer forskning. I dagens samhälle krävs en diagnos för att elever ska få mer hjälp och stöd i skolan. Därför är det viktigt att barn och ungdomar som har behov och uppvisar olika tecken och symtom för en diagnos ska få möjlighet till utredning. Många elever idag med Asperger eller andra funktionsnedsättningar har inte sin skolgång anpassad utifrån sina behov, vilket innebär ökad risk för att de inte når målen. Många elever är närvarande på lektionerna men får inget gjort eller underpresterar, vilket leder till att de inte kan tillgodogöra sig kunskapen och på så vis påverkas deras framtid. I vissa fall får inte elever med funktionsnedsättning den hjälp och stöd som de har rätt till, trots att de har en diagnos. Flera lärare saknar kompetensen, kunskapen och förståelsen för elever med funktionsnedsättningar. De vet inte hur de ska lägga upp lektionerna, därför måste lärarutbildningen kompletteras och obligatoriskt innehålla specialpedagogik. Det behövs mer grundläggande kunskaper om olika funktionsnedsättningar och praktisk tjänstgöring, men även tips och råd hur lärarna ska framföra sina lektioner för att de ska bli anpassade för elever med funktionsnedsättningar.

Barn och ungdomar tillbringar stor del av sitt liv i skolan. Då är det viktigt att deras skolsituation är anpassad till just deras behov. De barn och ungdomar som uppvisar tecken och symtom ska skyndsamt erbjudas möjlighet till utredning och eventuell diagnostisering. Mer forskning kring Aspergers syndrom kan bidra med ovärderlig hjälp till både elever, lärare och anhöriga. Fler studier behöver göras med flera deltagare och framförallt med flickor för att uppnå balans.

Referenser

- Attwood, T. (2008). *Den kompletta guiden till Aspergers syndrom*. Stockholm: Cura.
- Bakeman, R., & Gottman, J. R. (1989). *Observing interaction: An introduction to sequential analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brooks, A. P., Gates, M. A. M., Herr, C. M., Houston, T. L., Tingstad, K. I., & Winter-Messiers, M. A. (2007). How far can Brian ride the daylight 4449 express? A strength-based model of Asperger syndrome based on special interest areas. *Focus on Autism and other Developmental Disabilities, 22*, 67-79.
- Carrington, S., & Graham, L. (2001). Perceptions of school by two teenage boys with Asperger syndrome and their mothers: A qualitative study. *Autism, 5*, 37-48.
- Carrington, S., Papinczak, T., & Templeton, E. (2003). Adolescents with Asperger syndrome and perceptions of friendship. *Focus on Autism and other Developmental Disabilities, 18*, 211-218.
- Cohn, E., Howard, B., & Orsmond, G. I. (2006). Understanding and negotiating friendships: Perspectives from an adolescent with Asperger syndrome. *Autism, 10*, 619-627.
- Connor, M. (2000). Asperger syndrome (autistic spectrum disorder) and the self-reports of comprehensive school students. *Educational Psychology in Practice, 16*, 285-296.
- D'Arrigo, V. G., Mazzone, L., Mugno, D., Ruta, L., & Vitiello, B. (2010). Obsessive-compulsive traits in children and adolescents with Asperger syndrome. *European Child and Adolescent Psychiatry, 19*, 17-24.
- Dissanayake, C., & Macintosh, K. (2006). Social skills and problem behaviours in school aged children with high-functioning autism and Asperger's disorder. *Journal of Autism Developmental Disorders, 36*, 1065-1076.
- Fombonne, E., Meng, L., Strulovitch, J., Tagalakis, V., & Tse, J. (2007). Social skills training for adolescents with Asperger syndrome and high-functioning autism. *Journal of Autism Developmental Disorders, 37*, 1960-1968.
- Fudge Schormans, A., Jackson Brewin, B., & Renwick, R. (2008). Parental perspectives of the quality of life in school environments for children with Asperger syndrome. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities, 23*, 242-252.
- Gillberg, C. (1997). *Barn, ungdomar och vuxna med Asperger syndrom – normala, geniala, nördar?* Falun: Cura.
- Gillberg, C. (1999). *Autism och autismliknande tillstånd hos barn, ungdomar och vuxna*. Borås: Natur och Kultur.
- Kalyva, E. (2009). Comparison of eating attitudes between adolescent girls with and without Asperger syndrome: Daughter's and mothers' reports. *Journal of Autism Developmental Disorders, 39*, 480-486.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Maxwell, J. A. (2005). *Qualitative research design: An interactive approach*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Olsson, H., & Sörensen, S. (2007). *Forskningsprocessen. Kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Socialstyrelsen. (2010). *Barn som tänker annorlunda*. Västerås: Socialstyrelsen.
- Vetenskapsrådets etiska principer. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab: Vetenskapsrådet.
- Wakabayashi, A., Baron-Cohen, A., Uchiyama, T., Yoshida, Y., Kuroda, M., & Wheelwright S. (2007). Empathizing and systemizing in adults with and without autism spectrum conditions: Cross-cultural stability. *Journal of Autism Developmental Disorders, 37*, 1823-1832.

Winter-Messiers, M. A. (2007). From tarantulas to toilet brushes: Understanding the special interest areas of children and youth with Asperger syndrome. *Remedial and Special Education, 28*, 140-152.